

Dr. JANKO OBERŠKI: **Komentar knjige Mudrosti**. Zagreb 1964. (ciklostilom).

Već dugogodišnji red. sveučilišni profesor sv. Pisma na zagrebačkom bogoslovskom fakultetu Dr. Janko Oberški izdao je nedavno sažeti ali i u priličnoj mjeri razrađeni komentar knjige Mudrosti. Iz citirane a iz ne citirane literature može se lako zaključiti da se je pisac koristio najboljim rezultatima na polju istraživanja o pravom značenju i cilju knjige Mudrosti, kao i o okolnostima, pod kojima je nastala spomenuta nadahnutna knjiga. Cornely i Sales-Girotti su svakako imena, koja su dobro poznata u biblijskom svijetu jer su sakupili što god je bilo vrednije rečeno u pogledu knjige tokom kršćanske tradicije; a Johann Ficher je sakupio što je o njoj pisano u novije vrijeme od strane katoličkih i nekatoličkih egzegeta. Ovome moramo nadodati i lični doprinos već iskusnog i prokušanog profesora, koji je znao birati u šumi svakojakih mišljenja i pronaći ono, što je bilo najzdravije.

Auktor se ne upušta u rasprave da ustanovi prave činjenice, pa bi netko valjda mogao pomisliti da nije unio dovoljno kritičnog duha u djelo i da ono stoga nema izrazite znanstvene vrijednosti. Ali bi se prevario. Dr. Oberški je napisao ovaj komentar nakon dugog proučavanja i vaganja raznih mišljenja i predloga i on iznosi ukratko samo rezultate svojih dugogodišnjih istraživanja. U tim rezultatima on je iznio i svoja vlastita gledišta, ma da to nigdje nije izričito spomenuto.

Iz kratkog uvoda i iz komentara, naročito iz razdiobe knjige provedene u samom komentaru i iz naslova kojima se označuju razdiobe samog gradiva nadahnutne knjige, Dr. Oberški nam je nastojao odgonetnuti sadržaj knjige i cilj za kojim ide nadahnuti pisac. Knjiga je nastala u helenističko doba. Dr. Oberški drži da je napisana između g. 100—50 p. K. Nije to sa stalnošću izneseno nego kao lično mišljenje. Ali je stalno da knjiga ima u vidu prilike Izabranog naroda helenističkog doba, poteškoće i pogibelji zastranjivanja od štovanja pravog Boga i gubitka s vida misije koju je Bog bio namijenio Izabranom narodu, kao i problem otpalih koji su se zauzimali kod helenističkih vladara bilo Sirije bilo Egipta na štetu pravovjerja i političke i vjerske nezavisnosti svojih sunarodnjaka. Nadahnuti pisac nastoji skloniti tuđe vladare na poštivanje Izabranog naroda, žigoše otpadnike, a vjerne Israelce nastoji učvrstiti u vjeri i u svijesti njihovog ovlaštenog položaja u moru poganskih naroda predajući im uzvišenu zadaću, koju je Bog njima namijenio. Knjiga je dakle imala u vidu ne baš

ružičaste prilike Izabranog naroda o kojima čitamo u II. Knj. Makabejaca. (Isp. naročito II. Mak. 6, 10: »Tada se je mogla vidjeti nevolja velika,« i 6, 12: »I ja opominjem sve, koji dobiju ovu knjigu u ruke, da poradi ovih kušnja ne padnu u malodušnost.«) Po vremenu i po cilju knjiga Mudrosti ima dosta dodirnih tačaka s knjigom Sirahove Mudrosti samo što ova zadnja ide sasvim drugim putem nastojeći istaknuti uzvišenost moralnog života prema načelima starozavjetne objave i prednosti koje proističu od njega, dok knjiga Mudrosti uglavnom predočuje Boga, gdje interverira u životu pojedinaca i naroda u cilju da ostvari ono što je naumio sprovesti preko svog Izabranog naroda. Čitalac će sve to naći u samom tekstu i u popratnim komentarima, koji će ga malo po malo, skoro nesvjesno, uputiti u pravi smisao nadahnutne knjige.

O samom prevodu možemo reći da je doslovan i da vjerno iznosi misao grčkog originala. Rekbī pače da je prevodilac na mjestima bojažljiv nastojeći da nebi ni najmanje izmijenio pravi smisao nadahnutnog teksta. Tako u 1, 1 prevodi: »Ljubite pravdu, sudije zemaljski!« A u komentaru određuje tačno značenje riječi s u d i j e pa kaže: »Sudije znači vladare, upravnike zemlje, knezove i sve koji imaju udjela u upravi u sudenju.« — Ali ima i dosta mjesta gdje je prevod dao tačno misaonu vrijednost izvornika. Tako na pr. 1, 2: »I otkriva se onima koji mu nisu nevjerni.« Ovdje je prevodilac ispravno pretpostavio da tekst cilja na otpadnike. Vrlo je dobro prevedeno i u 1, 6: »Jer u bubrege mu Bog vidi, i stalno mu srce nadzire, i jezik sluša.« Vjerno je, naime, prikazano kao Bog istražuje i najotajnije otpadničke misli nevjernih Israelaca, koji se na oko grade vjernicima a u duši su pogani. Tako je također vrlo dobro prevedeno i djelo g u n d a n j a u 10. i 11. r. iste glave, a u komentaru vrlo dobro protumačeno da se radi o Israelcima koji su se tužili na Boga i nastojali druge odvratiti od njega za helenističko doba kako su to nekogji radili i za vrijeme lutanja po pustinji.

Ima čak i mjesta gdje je prevodilac upotrebio vrlo spretno poznavanje originalnog jezika da ustanovi pravo značenje pojedinih riječi. Tako u 2, 1: »I nema lijeka smrti čovječjoj«, i na drugim mjestima.

Vrlo je spretno preveo i 12, 5, koji se smatra kao najteži pasus u cijeloj knjizi, pravi križ prevodilaca.

Proročke i poučne knjige S. Z. predstavljaju teška područja za čitaoce sv. Pisma, i mnogi ih uopće nikada ne uzimaju u ruke. Nadamo se da će djelo Dr. Oberškoga mnogima olakotiti shvaćanje knjige Mudrosti i da će ih po-

taknuti da je s ljubavlju prouče. U njoj će oni naci izraženu intimnu povijest Izabranog naroda za helenističko doba valjda još bolje ocrtanu nego li u samim povijesnim knjigama Makabejaca. Osim egzegetske koristi oni će naći i obilje misli, kojima će napajati svoj duh na vječnoj objavljenosti istini, a i moći će crpiti mnogo toga za svoj pastoralni rad, naročito za propovijedanje.

Zasluznom profesoru čestitamo na vrlo korisnom trudu, i htjeli bi mu kazati da malko stavi na stranu svoju veliku čednost i neopravdanu bojažljivost pa da nam drugo izdanje djela pribavi tiskano na lijepom papiru kako bi se dolikovalo njegovoj vrijednosti.

#### I. S t a m b u k

SAGI-BUNIĆ TH., OFM CAP.: »Duo perfecta« et »duae naturae« in definitione dogmatica Chalcedonensi, Roma, Laurentianum, 1964, VII + 157.

Pisac je docent Rkt. bog. fakulteta u Zagrebu i teolog zgb. nadbiskupa dra F. Sepera na Koncilu. Nakon nekoliko opširnijih patrističkih studija objelodanjenih u rimskom Laurentianum, ovom knjigom počinje formulirati rezultate 15-godišnjih studija iz kristologije kalcedonske epohe koje je počeo kod prof. J. Marića doktorskom dizertacijom o Proklu Carigradskom (+ 446). Studija zahvaća u srce kalcedonske problematike i definicije, a donekle i u srce cjelokupne kristološke spekulacije. U središtu kršć. teologije stoji misterij Krista, Boga i čovjeka. Najteži problem kristologije bio je: točno i što potpunije definirati jedinstvo (osobe) i dvojstvo (naravi) u Kristu. U tom smislu prva polovica V st. predstavlja najvažniju epohu kat. teologije, a kalc. definicija njezin vršak. Nikada se u povijesti Crkve nisu raspravljali i, barem djelomično, domislili teži i bitniji teološki problemi. Studija S.-Bunića je usredotočena baš na to da se najpouzdanijim ispitivanjem izvora uspostavi autentična problematika Kalcedona kako bi se moglo precizirati cilj i domet, a dakako i pravi i puni smisao kalc. definicije koja se može smatrati klasičnim primjerom dogmatske saborske definicije. Poznato je iz dogm. priručnika pod navodom: Dz 300—303.

Studija se dijeli na tri dijela. Ponajprije Pisac sasvim iznova preispituje historijsko-doktrinalne izvore Kalc. sabora (v. str. 6!) da dođe do izražaja prava saborska definicijska nakea (= I dio: str. 8—61). Pošto je nedvojbeno ustanovljeno da je kalc. problematika bitno uvjetovana antiapolarizmom antiohijske kristologije, Pisac prodornom raščlambom izvora istražuje kako su, kojim putevima i u kojoj mjeri na kalc. definiciju utjecale dvije ant.apolarističke antiohijske formule: »duo perfecta« (= II dio: str. 62—112) i »duae naturae«

(= III dio: str. 113—152. U Zaključcima (str. 152—154) — iako prekrto jer premise opravdavaju šire zaključke — sažeto je prikazan doprinos studije općoj kalcedonistici. Treba upozoriti da je Pisac smiono zahvatio u stvar koja se dobrim dijelom smatrala domišljenom i riješenom, osobito nakon skupnog zbornika najboljih današnjih kalcedonista što je izdan prigodom 1500-godišnjice Kalc. sabora: A. GRILLMEIER — H. BACHT, *Das Konzil von Chalcedon. Geschichte und Gegenwart*, I—III, Würzburg 1951—1954. Studija S.-Bunića pokazuje da je i nakon tih radova moguće cjelovitije i zaokruženije vrednovanje cijele kalc. situacije, a pogotovo najglasovitije saborske definicije. Pisac svoju misao stalno suočuje s dosadašnjim rezultatima da ih na više mjesta dopuni, ispravi, u novi kontekst stavi. Zato pogotovo u bilješkama pokreće dialog s najboljim poznavocima Kalcedona kao što su: A. Grillmeier: bilj. 193; P. Galtier: bilj. 243; I. Ortiz de Urbina: bilj. 186, 198; H. M. Diepen, bilj. 22, 110, 154, 241 i dr.

Može se reći da je studija uistinu — epohalna: zahvaća epohu. U njoj Pisac najpouzdanije slijedi pravce susreta triju najutjecajnijih teologija na Kalc. saboru, a to su: antiohijska, cirilovska (aleksandrijska) i rimska (Pape Leona) (usp. na pr. str. 5 i bilj. 299). Otkriva nam, iako ponegdje samo konjunkturalno ali obrazloženo, najuplivnije teologe Sabora kao što su Teodoret, Proklo, Bazilije Seleucijski (v. kazalo imena!). Saborske biskupe razvrstava u teološke krugove (bilj. 299). Upozorava na malu dođuše, ali najodlučniju grupu sabornika, među kojima čeno lako prepoznati u nekom smislu »duše« Kalc. sabora poduzetnog i decizivnog Aetija (str. 24—26, 38 i bilj. 61, 87, 142, 267). Povijesno je svakako najzanimalnije što je otkriven trag kako je u zadnji čas, doslovno preko noći, u saborsku definiciju prodrla formula »u dvjema naravima« što S.-Bunić pripisuje daljnjem uplivu sv. Cirila Al., bližem Proklovu (bilj. 254), najbližem Bazilijevu (str. 117—124) — a sve, izgleda, preko Aetija (bilj. 269). K svemu tome, studijom su rasute mnoge kratke, ali perspektivne bilješke (usp. samo str. VI i 84 i bilj. 193) kao i sažeti, ali »sitije pregledi koji predpostavljaju poznavanje cijele epohe i dugi analitički rad u pojedinostima (v. na pr. što piše o Cirilovoj teol. misli u bilj. 154, 162, 193 ili o problematici glasovitog Leonova *Temus ad Flavianum* u bilj. 228).

S teološke strane treba istaknuti novu — povijesno opravdaniju, a doktrinalno precizniju — razdiobu i literarnu raščlambu samog teksta definicije (v. osobito str. 62—70 i bilj. 152). Jasnije je kako su u njoj došlo do izražaja teološke škole, ideološka strujanja (v. str. 5, 15—22 i dr), pojedinci teolozi, hereze (bilj. 193 i str. 104). Pisac nas, gdje studija traži, odličnim skolastičkim razrađivanjem uvodi u dubinsku perspektivu kalc. kristološke problema-